herpy

PILGIFTSGRODOR

Lehmann's Poison Frog

Oophaga lehmanni

Oophaga lehmanni är en sällsynt, dagaktiv pilgiftsgroda från ett litet område i västra Colombia, svart eller mörkbrun med breda band av rött, orange eller gult. Den är akut hotad i naturen, och bara uppfödda djur hör hemma i ett terrarium. Arten kräver en erfaren hållare: den tål inte värme, och grodynglen lever uteslutande av ofruktade ägg från honan.

Familj: Dendrobatidae Tidigare namn: *Dendrobates lehmanni*

FAKTARUTA

DJURET

Vuxenstorlek	**3-4 cm** nos-kloaklängd
Livslängd	**4-15 år**
Aktiv	**På dagen**
Levnadssätt	**Marklevande**
Biotop	**Regnskog och bergsskog**
Hudgift i naturen	**Mild**
Hudgift i fångenskap	**Inget** Uppfödda djur. Viltfångade djur kan behålla giftet länge
Svårighetsgrad	**Erfaren**

SKÖTSEL

Min. terrarium	**60 × 60 × 60 cm** L × B × H för 2 vuxna djur
Temperatur, dag	**22-24 °C**
Temperatur, natt	**17-19 °C**
Luftfuktighet	**70-100 %**
Vatten	**Ingen vattenskål**
UVB	**Valfritt** Fergusonzon 1
Föda	**Små leddjur (hoppstjärtar, bananflugor)**
Hålls	**Parvis**

AVEL

Fortplantning	**Äggläggande**
Utveckling	**Grodynglen bärs till vatten**
Äggläggning	**På blad ovanför vatten**
Ägg per läggning	**3-10**
Kläckning	**14-28 dagar**
Larvtid	**60-90 dagar** från kläckning till metamorfos
Larvföda	**Obefruktade ägg från honan**
Yngelvård	**Vaktar äggen, bär grodynglen och matar grodynglen med ägg**

SKYDD OCH PAPPER

CITES	**Bilaga II**
IUCN	**Akut hotad (CR)**

Om arten

Oophaga lehmanni är en förhållandevis stor pilgiftsgroda med slät hud och tydliga varningsfärger. Grundfärgen är svart eller mörkbrun, och över den ligger två breda band av kraftig färg: det ena strax bakom huvudet och det andra runt den bakre delen av ryggen. Banden kan vara röda, orange eller gula, och det finns ytterligare färgade band på benen och på buken. Den mörka grundfärgen bryter banden oregelbundet, så inget djur är helt likt ett annat. Tåspetsarna är vita eller blåvita, och första tån är kortare än andra. Grodan blir 3-4 cm från nos till kloak, och könen liknar varandra.

Arten beskrevs 1976 av Charles Myers och John Daly och har tidigare hetat *Dendrobates lehmanni*. Artnamnet hyllar den colombianske biologen Federico Carlos Lehmann. *O. lehmanni* liknar *Oophaga histrionica* mycket och kan korsas med den, både i terrarier och i naturen, där de två arternas utbredning möts. Det har länge diskuterats om den överhuvudtaget är en självständig art. Den tydligaste skillnaden är giftet: *O. lehmanni* saknar de histrionicotoxiner som *O. histrionica* har. Dessutom skiljer färgmönstret med de breda banden och de ljusa tåspetsarna den från släktingarna.

I naturen får grodan sitt gift från födan, framför allt från små leddjur. Huden innehåller flera alkaloider, bland annat ganska stora mängder pumiliotoxin B, och vilda djur kan vara mycket giftiga. Hur farligt giftet är vid hudkontakt är inte dokumenterat, och uppgiften mild är en uppskattning. Uppfödda djur får inte de nödvändiga ämnena i fodret och är därför utan gift. Tvätta ändå händerna efter kontakt och rör inte djuren i onödan.

Arten är en av de mest eftertraktade och samtidigt mest hotade pilgiftsgrodorna. De vilda bestånden har krympt kraftigt, och i många år var nästan alla djur i handeln olagligt insamlade. I dag finns uppfödda djur från licensierade farmer i Colombia, men arten föds fortfarande bara sällan upp i terrarier. Den hör till släktet *Oophaga*, vars grodyngel bara äter ägg, och det gör den till en krävande art att hålla och framför allt att föda upp.

Läs mer: Uppfödning av grodyngel

Utbredning och livsmiljö

Oophaga lehmanni finns bara i västra Colombia, på sluttningarna av Cordillera Occidental. Säkra fynd är kända från två områden: avrinningsområdet till floden Anchicayá väster om staden Dagua i departementet Valle del Cauca, där huvuddelen av bestånden lever, och ett område i departementet Chocó. Arten är också registrerad i nationalparken Farallones de Cali, och den är helt fredad i Colombia.

Utbredningen är mycket liten och uppsplittrad i flera avskilda bestånd. Det område där arten faktiskt förekommer är mindre än 10 km², och arten, som en gång var vanlig i sitt lilla område, är nu mycket sällsynt. Med hänsyn till arten anges de exakta lokalerna inte här.

> **Naturlig utbredning:** Colombia.

LIVSMILJÖ

Oophaga lehmanni lever i fuktig regnskog på bergssluttningar från omkring 550 till 1.200 meters höjd. På marken håller den till i lövlagret, vid skogsgläntor och i skogsbryn, och den ses ibland i låga buskar och träd. Hanar håller revir och kväker, även längs bullriga bergsfloder, där lätena är högre i tonen än hos bestånd längre från vattendrag.

Skogen är premontan och montan bergsregnskog, och klimatet är fuktigt och svalare än i låglandet. Det finns en regntid, och leken sker vid dess slut. Ägg och grodyngel använder små vattensamlingar, till exempel trädhåligheter, vattenfyllda bromeliors bladtrattar och bambustammar. Det är förhållandena i lövlagret, fuktig luft och små vattenpölar man efterliknar i terrariet.

Skötsel

TERRARIET

Ett par *O. lehmanni* behöver ett terrarium på minst 60 × 60 × 60 cm (längd × bredd × höjd), och större är bättre, särskilt för avel. Arten är förhållandevis stor och territoriell, så extra plats och många gömslen förebygger gräl. Grodan är dagaktiv och lever mest på marken, men använder också grenar och växternas blad, så det måste finnas något att klättra på.

Bygg terrariet som ett bioaktivt terrarium med ett dräneringslager nederst (till exempel lecakulor), ett skiljenät och ett lager substrat av gödselfri jord, orkidébark och sphagnum. Täck med ett tjockt lager löv, som håller kvar fukten och ger grodorna ett ställe att jaga och gömma sig. Utelämna kokosfiber, som ruttnar och kan ge hudinfektioner. Plantera med bromelior, ormbunkar, klätterväxter och mossa, och lägg till korkbark, håligheter och grenar. Bromelior med breda, kraftiga blad och stora, vattenfyllda bladtrattar bär grodornas vikt och fungerar som avelsplatser; mindre bromelior kan användas som dekoration och siktskydd.

Terrariet ska vara nästan slutet av hänsyn till fukten, men luften får inte stå still. Ett regnsystem och en dimmaskin är till stor hjälp. Ett glaslock med en smal nätremsa eller små nätöppningar passar ofta bra. Nyinköpta djur hålls först i karantän i minst en vecka i en liten plastlåda med fuktig sphagnum och löv, där tre av fyra sidor är övertäckta.

Läs mer: Luftfuktighet, sprayning och ventilation Läs mer: Terrarieuppbyggnad och bioaktiv botten Läs mer: Karantän och hygien

TEMPERATUR

O. lehmanni kommer från svalt bergsregnskog och är känsligare för värme än de flesta pilgiftsgrodor. Den trivs bäst vid 22-24 °C under dagtid, och 24-25 °C bör inte överskridas, inte ens för en kort stund. På natten ska temperaturen sjunka 4-5 grader, till 17-19 °C. Nattsänkningen är viktig för välbefinnandet och en förutsättning för att få djuren att leka. Arten är bara hållbar vid låga temperaturer.

Placera terrariet på ett svalt ställe utan direkt sol, och kom ihåg att belysningen gör terrariet ett par grader varmare än rummet. Mät temperaturen med en digital termometer och prova uppställningen i ett par dagar innan grodorna flyttar in. Under varma somrar är en kylare, ett svalt rum eller luftkonditionering ofta nödvändigt. Arten har ingen dokumenterad vintervila.

Läs mer: Vintervila och årstider

LUFTFUKTIGHET OCH SPRAYNING

Luftfuktigheten ska ligga på 70-100 %: hög på morgonen och kvällen, gärna med dimma, så att den når upp till 100 %, och något lägre mitt på dagen, ned till omkring 70 %. Spruta terrariet grundligt med regnvatten, osmosvatten eller avklorerat kranvatten, eller använd ett regnsystem och en dimmaskin som körs en kort stund ett par gånger om dagen. Grodorna dricker inte, utan tar upp vatten genom huden från luften, lövet och droppar på bladen.

Om luften är för torr gömmer sig grodorna och kommer sällan fram. Om den däremot är konstant helt stillastående och vattenmättad kan det ge svamp och bakterieinfektioner. Ett slutet täckglas med lite ventilation och ett gott dräneringslager ger rätt balans. En hygrometer visar om fuktigheten håller sig, och grodornas beteende är det bästa tecknet på om förhållandena passar.

VATTEN OCH VATTENKVALITET

Grodorna behöver ingen vattenskål, eftersom fuktigheten täcker deras behov. En skål med vatten kan ändå vara en fördel, om den är helt låg, så att ingen riskerar att drunkna, och vattnet byts ofta, eftersom stillastående vatten snabbt ger bakterier. Använd aldrig kranvatten direkt från kranen: klor och andra ämnen tas upp genom huden.

Om man vill ha yngel ska det finnas små vattensamlingar som efterliknar trädhåligheter och bromeliors bladtrattar: vattenfyllda bromelior eller filmburkar som sätts fast snett på bakväggen, så att de alltid håller lite vatten. Varje samling används av ett grodyngel i taget, eftersom grodyngel kan äta varandra. Byt vattnet i burkarna om det börjar lukta eller bli grumligt, men bara när det inte sitter ett grodyngel i dem.

LJUS OCH UVB

Grodan är dagaktiv och lever i skugga under skogens lövtak. Det finns ingen dokumentation för att arten behöver UVB när fodret pudras med D3-vitamin, men svag UVB-belysning (Ferguson-zon 1) kan användas utan skada. Belysningen ska i alla fall vara stark nog för att hålla växterna vid liv, till exempel LED eller T5-rör på omkring 6.500 K. Undvik glödlampor och andra ljuskällor som värmer, eftersom arten inte tål värme.

Ha ljuset tänt 10-12 timmar per dygn och mörkt på natten. Se till att det finns skugga och tätt löv, så att grodorna alltid kan dra sig undan från ljuset.

Läs mer: Ljus och UVB Läs mer: Kalk, vitaminer och tillskott

UTFODRING

O. lehmanni äter bara levande, små leddjur. Basfödan är vinglösa bananflugor, och arten är stor nog att också ta de större *Drosophila hydei*. Ge utöver det hoppstjärtar, små isopoder, ugnsborstsvansar och små syrsor, gärna också något större än de allra nykläckta, som omväxling.

Unga djur matas varje dag med 20-30 bananflugor åt gången. Vuxna kan äta 50-75 bananflugor om dagen och matas fyra till fem gånger i veckan; när de är väletablerade och har fylliga magar räcker det varannan dag. Allt foder pudras med kalk och D3-vitamin, och en vitaminblandning används en till två gånger i veckan. Foderdjur får inte vara bredare än avståndet mellan grodans ögon, annars finns risk för kvävning.

Bananflugor kan odlas hemma i kulturer med flugmedium. En kultur varar typiskt en månad och ska startas innan den förra tar slut, så att det alltid finns foder på hyllan. Insekter som fångats utomhus kan bära på parasiter och bekämpningsmedel. Ensidig kost ger brister, och därför ska fodret varieras.

Läs mer: Foderdjur: hållning och avel

BETEENDE OCH HANTERING

O. lehmanni är dagaktiv och lugn, men hanarna är territoriella och kväker från fasta platser. Håll arten parvis. Hanar är mycket aggressiva mot varandra och trycker ned varandra, och den underlägsna hanen kan dö av stress. Två honor bör inte heller hållas tillsammans, om paret ska leka i fred. Om det uppstår oro eller skador ska djuren skiljas åt.

Pilgiftsgrodor bör inte hanteras. Huden är tunn och känslig, och varje hantering belastar grodan. Om ett djur måste flyttas, fånga det försiktigt i en liten, ren bägare och tvätta händerna efter kontakt. Använd inte tvål eller rengöringsmedel i terrariet. Nya grodor är skygga och gömmer sig de första veckorna, och då är det viktigt att hålla lugn kring terrariet.

Avel

KÖNSMOGNAD OCH KÖNSBESTÄMNING

Könen liknar varandra, och unga djur är svåra att könsbestämma. Det säkraste tecknet är beteendet: bara hanarna kväker, och en hona avslöjar sig när hon lägger ägg. Pilgiftsgrodor kan som regel först könsbestämmas när de är omkring ett år gamla, och åldern vid könsmognad är inte dokumenterad för *O. lehmanni*. För att försäkra sig om ett par kan man köpa en liten grupp okönsbestämda ungar och hålla dem tillsammans tills könen visar sig, och därefter flytta ett par till ett eget terrarium.

PARNING

I naturen sker parningen vid regntidens slut. Hanen väljer en avelsplats, ofta ett blad en bit över marken nära vatten, och ropar upprepade gånger för att locka en hona. Under uppvaktningen ropar hanen mot honan, står stilla och trampar med en framfot på ett bromeliablad, som om han visar platsen. Honan går fram till honom, cirklar runt och skrapar med bakbenen över bladet, ofta i en undergiven ställning. Därefter sätter de sig kloak mot kloak, utan att hanen griper om honan, och honan lägger äggen.

En kortare period med mindre sprayning följd av tät sprayning och rikligt med mat kan få djuren i gång, och nattsänkningen av temperaturen är viktig. Ett extra tillskott av A-vitamin ungefär en gång i månaden stöder honans äggproduktion. Stabila förhållanden, få störningar och ett lugnt par är viktigare än all teknik. *Oophaga*-arter är svåra att föda upp eftersom honan själv måste mata grodynglen, och *O. lehmanni* har bara fötts upp ett fåtal gånger. Erfarenhet av lättare pilgiftsgrodor är en bra förberedelse.

ÄGG OCH GRODYNGEL

Honan lägger ett litet antal stora ägg på ett blad, i naturen upp till 120 cm över skogsbotten och i terrariet till exempel på ett bromeliablad. Antalet är inte dokumenterat för arten, och siffran 3-10 ägg är lånad från *Oophaga pumilio*. Hanen befruktar äggen och håller dem fuktiga.

Äggen kläcks efter 14-28 dagar, och därefter bärs grodynglen ett i taget på ryggen till var sin lilla vattensamling, eftersom de kan äta varandra. Det är honan som bär grodynglen, liksom hos de andra *Oophaga*-arterna. I naturen är det en trädhåla, ett bromeliablad eller ett bamburör, i terrariet en vattenfylld bromelia eller en filmburk. Honan minns var hon har satt varje grodyngel och återvänder regelbundet för att lägga ofruktsamma ägg i vattnet. Grodynglen lever uteslutande av dessa ägg och dör utan dem. Det finns inget foder som kan ersätta äggen, så ägg och grodyngel måste stanna hos föräldrarna. Låt vattnet i burkarna vara i fred så länge det finns ett grodyngel i dem.

METAMORFOS

Äggen kläcks efter 14-28 dagar, och grodynglen utvecklas därefter i 60-90 dagar innan de får ben och förvandlas. Tiderna beror på temperatur och på hur ofta honan matar. Håll temperaturen stabil vid 22-24 °C.

När frambenen kommer fram ska grodynglet kunna ta sig upp ur vattnet. Se till att det finns blad eller grenar precis vid bladtratten eller burken, så att den lilla grodan kan krypa upp på land. De nyligen förvandlade ungarna sitter först stilla och lever av resten av svansen. Rör dem inte under den perioden.

UPPFÖDNING AV UNGAR

De nyligen förvandlade ungarna är mycket små och sårbara, och det svåraste i hela förloppet är att få dem att äta. Hos *O. lehmanni* finns bara få dokumenterade uppfödningar, och mycket få ungar har nått vuxen ålder. Håll dem i ett litet terrarium eller en liten box med fuktig sphagnum, löv och gömställen, och se till att det finns gott om små hoppstjärtar och de allra minsta bananflugorna (*Drosophila melanogaster*). Det ska finnas flera hoppstjärtskulturer tillgängliga, så att fodret inte tar slut.

Mata ungarna varje dag och pudra bananflugorna med kalk och vitaminer. Unga djur kan stanna kvar i föräldrarnas terrarium om det finns ett tjockt lövlager, men en separat uppfödningsbehållare gör det lättare att hålla koll på om de äter. Flytta dem till ett större terrarium när de är väletablerade och äter bra. Håll reda på vilka föräldrar ungarna kommer från, så att de senare kan paras med obesläktade djur.

Hälsa och vanliga misstag

Oophaga lehmanni är liksom andra pilgiftsgrodor känslig, och de flesta problem beror på fel miljö eller ensidig kost. De typiska felen är:

- Värme över 24-25 °C. Det ger stress, aptitlöshet och i värsta fall döden, särskilt om temperaturen står hög i flera timmar.
- Stillastående, vattenmättad luft och ett bottenlager som ruttnar, vilket ger svamp- och bakterieinfektioner. Dålig dränering och ventilation är ofta orsaken.
- Brist på kalk och vitaminer, särskilt A-vitamin. Det kan visa sig som en kort eller klibbig tunga, med vilken grodan inte kan fånga byte, och som svaga ben.
- Foderdjur som är för stora och som ger kvävning eller matsmältningsproblem, till exempel för många bönbaggar.
- Vatten direkt från kranen eller rester av rengöringsmedel, som tas upp genom huden.

Ett friskt djur har en fyllig kropp, klara ögon och äter snabbt. Kontakta en veterinär med kunskap om amfibier om grodan tappar i vikt, inte äter på flera dagar, har sår eller en uppsvälld kropp.

Livslängden är inte dokumenterad för *O. lehmanni*. Pilgiftsgrodor lever i allmänhet 4-8 år och vid god skötsel 10-15 år.

Fråga alltid dina kunniga bekanta

Guiden är ett bra ställe att börja på, men den kan inte ersätta erfarenhet. Djur är olika, och mycket av det viktigaste lär man sig av dem som har hållit arten i åratal. Prata med en uppfödare, en erfaren djurhållare eller en veterinär med kunskap om kräldjur och groddjur innan du skaffar djuret - och igen om något verkar fel.